

Németh Ferenc

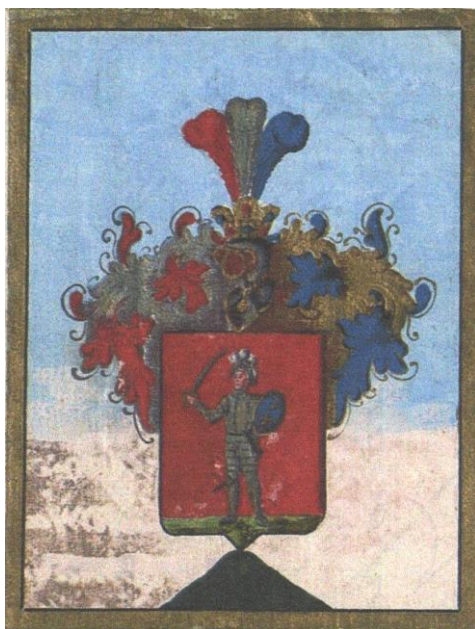
A JÓTÉKONYSÁG BÁNÁTI APOSTOLA

„Aki folyvást másoknak élt...”

SZATHMÁRY MIHANOVICH KAROLINA (ANNA)

(Nagybecskerek, 1799. július 28. – Nagybecskerek, 1867. szept. 22.)

A nemes lelkű jótevő életpályája a 18. század utolsó évében, Nagybecskereken vette kezdetét, amely, akkor már, a déli megyék visszacsatolását követően (1779) Torontál vármegye székhelye volt. Szemrevaló kisváros, Bánát szívében, amelyben a megyei adminisztráció székel, tanult, művelt hivatalnokaival és a megyei vezetéssel egyetemben. Itt horgonyzott le, a 18. század legvégén a tekintélyes Mihanovich (Mihanovics) család is, azaz, Mihanovich Bonaventura ezredes, a német-bánsági katonai ezred tisztje, nejével, Rosits Teréziával együtt. A tekintélyes, nemesi ranggal és családi címerrel rendelkező katonatiszt, hivatásából kifolyólag, minden bizonnyal Torontál megye akkori előljáróságával is szoros kapcsolatban állt, ami eleve bizonyos rangot biztosított a családnak Bánát közéletében. Mihanovichéknak, eddigi ismereteink szerint három gyermekük volt: István, Karolina-Anna és Mária Anna Terézia Karolina.

A Mihanovich család nemesi címere (1808)

Karolina Annát, aki 1799. július 28-án látta meg a napvilágot, a boldog emlékezetű Magdics Ádám, nagybecskereki római katolikus plébános keresztelte meg (a régi római katolikus templomban, amely a mai helyén állt, s amely az 1807. évi rettenetes tűzvészben égett le, a fél várossal egyetemben). Rosits Johanna és férje tartották őt keresztvíz alá, és innen indult el a később kiterjedélyesedő, nemes életpályája, amelynek fő vezérelve volt, segíteni a rászorulóknak, jótékonykodni s áldozni a nemes célokért.

Die	19	Barbaram bujaten	joannis Schloper et bergae Conjug.	maria langbr -egtin.	Idem
Die	28 ^{ma} Dupliat	Carolinam Arman	Joannis de Buna Mihanos Judit Reg. Romanus Illius Conjug. Majoris et Dna Therisia Leg. Conj.	Dno Joanne Rosits Cive, et Anna Conjuge	Adamo Magdici et D. et Carolus
Augusto	7 ^{ma}	Joannem ex St. Mihály	Joanis Oláh. et Anna Lea Conj.	Stephano Deo, et Rosa Conjuge	Idem

A Karolina születéséről szóló anyakönyvi bejegyzés (1799)

Ifjú éveiről, sajnos, nem sok adat maradt ránk, de későbbi tevékenységéből, joggal következtethetünk arra, hogy példás nevelést kapott, a katolikus hit eszményeinek és erkölcsének szellemében, s erre alapozva bontakoztatta ki, később jótékonykodását és humanizmusát.

Valamikor 1825–26 táján, a számtalan újítást, kezdeményezést és nemzeti kibontakozást hozó reformkor kezdetén, – mondhatnánk, nemzeti öneszmélésünk egyik fényes időszakában – ismerkedett meg Karolina a fiatal, délceg küllemű vármegyei mérnökkel, Szathmáry Sámuellel, s attól kezdődően sorsuk is egybefonódott: 40 évig éltek együtt, boldog házasságban, szolgálva a közjót, itt a déli végeken.

Mihanovich Karolina

Szathmáry Sámuel

Szathmáry Sámuel életpályája Miskolcra indult, Borsod megyéből. 1796. szeptember 25-én, a református vallású, nemes Szathmáry Sámuelnek és Rózsa Máriának fiuk született, akit apja után, Sámuelnek kereszteltek. Ők, mint később Halmy Gyula fogalmazott, „a társadalomnak egy munkás és jellemű férfiút” adtak, aki „méltó a hálás és kegyeletes megemlékezésre.”

Az ő pályafutásáról már valamivel részletesebben szólhatunk. Gyermekévei alatt a gondos és munkás szülők felügyelték és egyengették útját. Halmy Gyula szerint „iskolai pályáját a miskolci református Lyceumban kezdé meg s képzettségének alapját mindenkor és mindenütt a tanintézetnek köszöné; mert lelkének a tudomány iránt vonzalmat, magasabb érdekek utáni vágyódást e tanintézet adott! Innen a bölcsészet és jog hallgatására Sárospatakra ment, de lelkét a merev elméleti tudományok ki nem elégítvén, egész hévvel, lelki vágyódással az exact tudományok hallgatása végett, a pesti és bécsi egyetemet látogató meg, hol kitűnő szorgalma, az exact tudományok iránti lelkesültsége megszerezte részére, abban a korban még igen ritka mérnöki oklevelet.

A tudomány és munka e két hatalmasan hódító fegyverrel az életbe Szathmáry Sámuel kilépén, az egyszerű családi kör helyett magasabb köröknek lön szívesen látott vendége, melyek erős jellemében a leendő nagyságnak s tekintélyes állásnak egyéniségét ismerték fel.”

Mint Kalapis Zoltán írja, „oklevelét a híres Institutum Geometricumban kapta 1819. április 4-én.” Fiatalon, mindössze 25 évesen lett Torontál megye mérnöke, folytatva elődjének, Fischer Józsefnek, a cseppet sem könnyű, de áldásos ármentesítő- és vízlecsapoló munkáját. Torontál megyében pedig, akkortájt a legnagyobb gondot az árvizek és a mocsarak okozták, gátolva a mezőgazdasági termelés kibontakozását. Fontos cél volt a folyók, mindenekelőtt a Tisza és a Bega hajózhatóvá tétele is, s a fiatal inzsellér, a magyar reformkor többi mérnökével együtt ezeknek a problémáknak a megoldásán fáradozott. Munkássága az 1830-as években bontakozott ki igazán, nagyobb méretű ármentesítő és vízlecsapoló tevékenységével, amelynek fontos mérföldköve volt, 1823-ban a Szanád és Zenta közötti új Tisza meder megátsátása, 1824-ben a Padé környékén eszközölt, s a Tisza áradását megakadályozó intézkedései, 1826-ban a zsablyai révnél (Aradác, Lukácsfalva és Écska határában) emelt gát, amely 15 000 hold termőföldet ármentesített, később a Tisza-töltések kiépítése stb.

Mint Gonda Béla írta, a magyar mezőgazdaság egy igen jelentékeny részét képezte Torontál megye, amely „buján termő búzaföldjéről messze tájakon régi szép hírnévnek örvend. Ennek a buja földnek jó része azonban, évszázadokon át a Tisza árjának volt uralma alatt. Búzhódt mocsarak képződtek a legjobb földön, s tengernyi nádasok kerültek el ott, hol a mezőgazdaságnak legéltetőbb elemei lettek volna létesíthetők.” Az ármentesítő munkálatok, pontosabban a Tisza és Maros partjainak

védgáttal való megerősítése, 1822-ben kezdődött meg, „Szathmáry Sámuel mérnök tervei szerint” s csak 1840-ben fejeződött be.

Fontos eseménye volt a magyar reformkornak Széchenyi István látogatása a déli végeken. Egyik útja során, 1833-ban, Zentán, Szathmáryval személyesen is találkozott, akitől a torontáli ármentesítési munkálatokról tájékozódott. Ezt Széchenyi naplójegyzetei is tanúsítják.

Igaz, hogy a 19. század első felében, Torontál megyében a legfontosabb mérnöki feladat az ármentesítés volt, ám Szathmáry Sámuel más irányban is hasznosította szaktudását: feltételezések szerint, az 1830-as években az ő tervei alapján épültek meg a klasszicista stílusú, kiszombori Rónay-kúriák és magtárak.

A kiszombori Rónay-kúria és a magtár

Ugyanakkor, az is valószínűsíthető, hogy Torontál megye megbízásából néhány nagybecskereki középületet is tervezett a 19. század első felében.

Szathmáry Sámuel több évig Torontál megye főmérnöke volt, később főpénztárosa, majd 1851–52-ben a nagybecskereki cs. és kir. ideiglenes országos törvényszék első bírása is. Amellett, elnyerte a királyi tanácsosi címet is. Kalapis Zoltán szerint, a szabadságharc után, jórészt elfeledték. Nyilván, hogy akkor már közhivatalt nem vállalt, s így úttörő vízszabályozási munkálatai és árvízmentesítési intézkedései is lassan feledésben merültek. De emlékét, mind a mai napig őrzik azok a kéziratos térképek, amelyek a budapesti Magyar Országos Levéltárban, illetve a Vajdasági Levéltárban találhatók, sajátkezű aláírásával.

Nem ismeretes számunkra, hogy Sámuel és Karolina hol és mikor kötöttek házasságot, de bizonyos adatokból arra lehet következtetni, hogy 1826-ban vagy 1827-ben léptek frigyre, nagy valószínűség szerint Nagybecskereken. Miután a vőlegény református volt a menyasszony meg római katolikus, bizonyára külön egyházi engedéllyel köthettek csak házasságot.

Nagybecskerek az 1830-as 40-es években egy pezsgő városka képét nyújtotta, amely az 1807. évi katasztrofális tűzvész után, hamvaiból éledt újjá és indult fejlődésnek. A fiatal Szathmáry Sámuel már az 1820-ban, Fischer József vármegyei mérnök tervei alapján felépített vármegyeházán dolgozhatott. A 18. század végétől Nagybecskereken összpontosult Bánát politikai és szellemi élete: a megyei adminisztráció, a városi és megyei hivatalok, ott nyüzsgtek a tisztségviselők, oda jártak be a vidéki jegyzők, tisztartók és nagybirtokosok, egyszóval ott zajlott az élet.

A régi megyeháza, ahol Szathmáry Sámuel dolgozott

Valójában az igazi fellendülés is csak ekkor, az 1830-as 1840-es években indulhatott el, az akkor mintegy 15 000 lakost számláló megyeszékhelyen. A gyors ütemű városiasodás, polgárisodás a reformkorban szükségszerűen magával vonta a művelődési élet felvirágzását is.

A nagybecskereki magyar színjátszás hagyományai 1832-ig vezethetők vissza. Ebben az első korszakban többnyire alkalmi látogatások, vendégszereplések voltak, vagy a megyegyűléseken részt vevő „karok és rendek” szórakoztatására vagy egyéb hivatalos meghívásra, hiszen a társulatoknak biztosítani kellett a telt házat, a kielégítő bevételt, egyszóval a megélhetést. A Társalkodó írja 1832-ben, hogy a Berzeviczy (később gróf Csáki) intendántsága alatt álló kassai színtársulat az év nyarán szép sikerű kirándulást tett Temes és Torontál megyében. 1832 augusztusában Hertelendy Ignác alispánna való beiktatásakor szórakoztatták a becskereki közönséget. A trupp a kiváló komikusnak, Szilágyi Pálnak a társulata volt. 14 nap leforgása alatt 14 operát adtak elő! 1839-ig a vándorszíntársulatok vagy a megyeház nagytermében vagy pedig a kincstári magtárépületben játszottak, mígnem 1839-ben a főtéren álló magtárat színházépületté

alakították át. Így kaptak biztos fedezet a színészek. A város előbb (1840-től) csak bérelte, majd végül (1847-ben) meg is vette a Gyertyánffy családtól a színházépületet, akiknek tagjai „a saját palotájukban épült házi színházukkal oldották meg a becskerekai színház-kérdést”. Ott láthatták például, a becskerekiek Kilényi Dávid, Szilágyi Pál és Országh János társulatát, s ott csodálhatták meg Dérynét, Prielle Kornéliát, Szabó Amáliát, Munkácsy Flórát, valamint Szerdahelyi Józsefet, Feleky Miklóst, Csíszárt meg Gyulayt is. Ezeknek az előadásoknak egyikén-másikán, minden bizonnyal a Szathmáry házaspár is jelen volt.

Nagybecskerek az 1870-es években

1844-ben már olyannyira felerősödtek Becskereken a helyi műkedvelők, hogy önálló színelőadásokat is adtak. Ez Nagy Ignác vígjátéka, a Tisztújítás volt, amely 1844. április 23-án „több ügybarát által” adatott.

Éppen az idő tájt, amikor Nagybecskerek állandó színháztermet kapott, a zenei élet is mindinkább kezdett kibontakozni. 1838-ban a már meglévő műkedvelők mellett egy színvonalas cseh zenekar horgonyzott le a Bega-parti városban, amelyben tanult zenészek játszottak. Zenetörténeti érdekesség, hogy 1846 őszén a városban vendégszerepelt Liszt Ferenc, a világhírű zongoraművész. „Az akkori első alispán

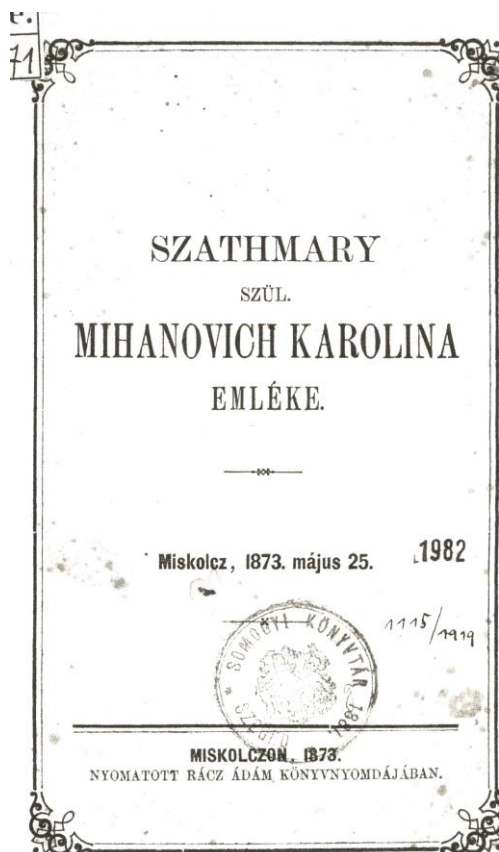
Karátsonyi Lászlóhoz jött a már akkor is világhírű zeneművész és zeneszerző mint vendég; ennek házában egy számos vendégsereg előtt játszott is”. Zongorajátékát, valószínűleg Szathmáryék sem mulasztották el.

A becskerekiek 1833-ban alapították az első kaszinót, Vajdaság egyik legrégebbi kaszinóját. 1834-ben lett annak dísztagja Széchenyi István.

Igazi középiskolát Nagybecskerek csak 1846 őszén kapott, amikor is megkezdte munkáját a kegyes tanítórend gondjaira bízott gimnázium. A megyeház mögötti Úri utca 3. alatt nyitotta meg kapuit 1847 október–novemberében Becskerek első nyomdája, Pleitz Ferenc Pál (Franz Paul Pleitz) regensburgi származású tipográfus cége, amely feltételeket teremtett a helyi szerzők műveinek kiadására, lapok és folyóiratok megjelentetésére. A *Gross-Becskereker Wochenblatt* című német nyelvű hetilap első száma 1851. január 4-én hagyta el a nyomdát, jelezve egyben, hogy a Bega menti városban a lapkiadás is beindult.

Fényes Elek írta 1839-ben, hogy „Nagy-Becskerek igen csinos város s főhelye Torontál vármegyének, a Bega... hajókázható folyóvize mellett. (...) Házai nagyobb részt cseréppel fedettek s utcái is elég rendesek. Van benne 5 templom, vármegyeháza, mellyben tartja Torontál közgyűléseit s törvényszékeit; posta és sóház hivatal, 2 casino, színház, 2 patika, sörház. Népeisége 15.544 lélek, kik közt 3.968 katolikus, 604 evangélikus, 66 református, 10.398 n.e. óhitű, 508 zsidó. Nyelvökre nézve rácok, németek, magyarok, oláhok, tótok, bolgárok. Kereskedése gabonával, szarvasmarhával s nyers bőrökkel felette nagy fontosságú; mesteremberei számosak; (...) Epreskertje legszebb a megyében; erdőcskéje is van”. Éppen akkor, az 1840-es években kerül sor a város felvirágzására. Menczer Lipót szerint „Nagybecskereknek már 1840-ben is, talán még jóval előbb is, jómódú, sok tekintetben értelmes és így önálló gondolkodásra szokott polgársága volt, amely ennél fogva, hogy Nagybecskerek a Mária Teréziától nyert szabadság folytán rendezett tanáccsal és később saját polgári törvénykezéssel (városi verbális bíróság) birt, így tehát polgárai, a tanácsot és bírját maga választotta, a közéletben talán több gyakorlottságot sajátított el mint amennyivel a vármegye közgyűlései vezetésére jogosult nemességnek azon túlnyomó része rendelkezett, amelyet köz- vagy többnyire bocskoros nemesnek hívtak és akik csak a ritkán tartani szokott vármegyei nagy közgyűlésekhez jöttek a vármegye székhelyére csekély számban, nagy számban akkor, ha tisztújító vagy követválasztás volt, amely utóbbi az egész vármegye részéről két követet szolgáltatott”.

Szathmáryék házas életének egyik érdekessége, sőt valamiféle belső rejtélye is az volt, hogy nem terhelte őket az a körülmény, s nem is zavarta boldogságukat, hogy vallásuk eltérő volt. Sőt – s ez a reformkorban felettébb ritka volt – mindketten aktívan ténykedtek a saját vallásosságuk kibontakozásán, anélkül, hogy az bármilyen nézeteltérést idézett volna elő közöttük. Ez mindenképpen a nagy, egymás közötti vallási toleranciáról tanúskodó tény.

Egy Szathmáry Karolináról szóló, miskolci emlékfüzet (1873)

Házasságukról, amely négy évtizeden át tartott, Halmy Gyula írja, hogy „édes viszony, boldog szövetség (volt), hol férfi a fő, és nő a szív, az ily társulás érzésben és gondolatban egyező békés család szép összhangja, hol a felek a világ zajlásaival mitsém tépelődnek, de szívben és lélekben egymást tökélyesbítik s önzetlen érdekeknek szolgálnak. Ilyen szövetségben élt néhai Szathmáry Sámuel (...) Mihanovich Karolinával, ki lényének valóban fele, érzéseinek s gondolatainak élethű visszhangja volt.”

Karolina, a házasságban is „a tiszta vallásosság csíráját ápolta, fejlesztette, mívelte szívében; ezt plántálta, terjesztette az elvilágiasult társadalmi életben; igyekezett kibékíteni a különféle vallásfelekezeteket, melyek a gyarlóságokon s földiességeken alapuló külsőségek miatt, olykor egymás ellenében mint ellenséges tábor állanak; bajnoka volt a szerény, felebaráti szereteten alapuló vallásosságnak, melynek hű kísérői a polgárosodás és felvilágosodás. (...) Láta, hogy a keresztyénség magasztos társadalmi dogmája, mely szerint a Krisztusban mindnyájan szabad testvérek vagyunk és lesz egy akol egy pásztor, korunkban még csak mind megannyi magas röptű eszme: mégis erős akaratát jótékony végrendeletének azon pontjai hirdetik, melyekben római katolikus létére, református, ágostai, szerb, izraelita hitközségeket, valláskülönbség nélkül, árvákat, özvegyeket, kórházakat is fogad örököseivé, és amidőn ezt teheti, így kiált fel: hála neked menyeyi atyám, minden jóért amit adtál! E hálaadás s a kerestyénhez illő önzetlen áldozat lőn a megboldogult úrnő tiszta vallásosságának élénk bizonyysága, s szellemének, mely az úrral, a mi atyánkkal együtt munkálkodott, megsemmisíthetetlen záloga.”

Az 1830-as években Szathmáry Sámuel, Nagybecskereken aktív szerepet vállalt az akkor még egységesen működő evangélikus-református, azaz protestáns gyülekezetben, amelynek vezetőségi tagja is volt. Amikor a nagybecskereki egyesült evangélikus egyház, 1838-ban egy protestáns nemzeti iskolát szándékozott felállítani a városban, az ezzel kapcsolatos, szűk körű tanácskozáson, „Szathmáry Sámuel torontálmegyei mérnök és táblabíró” is jelen volt, és lelkesen támogatta a felállítani tervezett iskola ötletét, amely 1839 őszén meg is kezdte áldásos működését. Az iskolai alap megteremtése érdekében, egymaga 400 forintot adományozott, amellelt vállalta a gyűjtés megszervezését is Bánát-szerte. Csakhamar, 173 adakozótól közel 5 000 forint gyűlt egybe, ami lehetővé tette a tanintézet megnyitását. Két tanárral, Benkó Györggyel és Ecsedy Jánossal indult meg a lelkes munka, Szathmáry Sámuel iskolafelügyelő főnöksége mellett. Noha „egyesült protestáns nemzeti iskoláról” volt szó, a tanintézet nyitva állt „minden vallású növendék” előtt, akik egyenlő joggal használhatták, a tandíj megfizetése mellett. Működését 1850-ben fejezte be, miután 1846 ősztől, a városban megnyílt piarista gimnázium jórészt átvette a város és a vidék diákjainak oktatását.

Még életében több ízben adakozott nemes célokért, így, 1860-ban Melanchton emlékművére 105 forintot adományozott, egy évre rá pedig, amikor mozgalom indult

gróf Ráday családi könyvtárának megvásárlására, arra 200 forintot áldozott. E jótékonykodását, halála után, felesége, Karolina folytatta.

Szathmáry Sámuel életpályája két évvel a kiegyezés előtt szakad meg: 1865. augusztus 30-án hunyt el, Nagybecskereken, 69 éves korában. Sírboltjára az alábbi felirat került: „E sírboltban alussza álmát néhai Szathmári Szathmáry Sámuel királyi tanácsos úr önnagyságának testromja, kiben vigasztalhatatlan neje nemtőjét s földi életének legdrágább kincsét, az igaz barátok feddhetetlen, meghitt barátjokat, a valódi érdem minden tisztelői egy eredménydús munkálkodású polgárt vesztek.”

Karolina két évvel élte túl férjét, s e két évet arra fordította, hogy bevégezze mindazt a jótékonykodást, amit férjével még életében megkezdett. E két, özvegységben eltöltött év volt számára „az egyszerű magány, a nagy munka s a magasb létre való előkészület időszaka.” 1867. szeptember 22-én este 6 órakor, 67 éves korában ragadta el a halál, de előtte még, Várady János nagybecskereki római katolikus plébános feladta neki az utolsó kenetet.

Mindazt, amit élete során, férjével együtt nem fejezhetett be, elintézte végrendeletében, gazdagon adakozva a közügyeknek: iskoláknak, múzeumoknak, egyházaknak...

A végrendelet végrehajtója, a nagykikindai Vidits Lázár királyi tanácsos, egy hónappal Karolina halála után, 1867. október 20-ra tűzte ki a tulajdonában levő főtéri emeletes épületegyüttes árverés útján történő eladását. A „szilárd anyagból épült, téglacseréppel fedett”, *A magyar királyhoz* címzett szálloda, meg a telken lévő magtárak, istállók, kocsiszínek és egyéb melléképületek eladásáról volt szó, amelynek értékét, akkortájt 65 000 forintra becsülték.

A végrendelet felnyitása, egyébként Bánát-szerzte nagy érdeklődést keltett, olyannyira, hogy még a lapok is cikkeztek róla.

V o f a l e s .

Die am 22. September l. J. hier verstorbene f. Rathswitwe, **Caroline v. Szathmáry** geb. **v. Mihanovich**, hat laut Testament der ungar. Akademie 10,000 fl., dem Verein der schönen Künste in Pest 5000 fl., dem Landes-Museum 3000 fl., den Miskolczer und Sárospataker ref. Hochschulen je 5000 fl., — zusammen 28,000 fl. vermacht. — Ferner hat die Verstorbene ihren Verwandten Legate von 10,000, 2000, 3000, 6000 und 2000 fl., zusammen 23,000 fl., — zum Baue einer reformirten Kirche in Gr.-Beckerek 2500 fl., — der evangelischen und der serbischen Kirche hier je 200 fl., der hies. israel. Cultusgemeinde 100 fl., — dem hies. Spitalfonde 400 fl., — den Armen 400 fl., sowie 1900 fl. an verschiedene Personen, — zusammen wieder 28,700 fl. testirt. — Ihren Garten in der Vorstadt Amerika hat die Erblasserin dem hiesigen Gymnasial-Lehrkörper mit der Bedingung vermacht: daß dieser Garten den Namen „Szathmáry“ führen soll, daß jährlich 4 katholische, 2 serbische, 2 reformirte und 2 evangelische, zusammen 10 arme Knaben ohne Schulgeld aufzunehmen und mit Schulbüchern zu versehen seien, — endlich widmete sie im Namen ihres sel. Gatten dem hiesigen reform. Schulfonde 2865 fl. in Bergwerk-Unionsaktien. — Das ganze übrige Vermögen hat sie dem Zwecke der Errichtung eines Frauen-Klosters nächst der St. Wendelin-Kapelle gewidmet, und dasselbe als Universalerin erklärt, sowie den jeweiligen hochw. Eszäbader Diözesan-Bischof die Oberaufsicht zu führen gebeten. — In einem Codicill bestimmt die edle Verbliebene für Kirchengeräthschaften von Chinasilber 9 Pf. Silber, 134 fl. Silberzwanziger, 34 Stück Thaler und andere Werthgegenstände und Präiosen, und ist der Wunsch ausgedrückt, daß der Kirchenbau sobald als möglich in Angriff genommen werde.

Segen ihrem Andenken!

Dank der edlen Beschützerin der Wissenschaft, Volksbildung und Humanität!

A Gross-Beckereker Wochenblatt is cikkezett a végrendelet tartalmáról (1867. október 12.)

Ez az érdeklődés nem volt véletlenszerű, mert várható volt, hogy a Szathmáry-vagyon jó részét, az örökhagyó, jótékony célokra fordította. Ez a végrendelet olvasásánál azonnal be is igazolódott. 1867. október 12-én írja a *Gross-Beckereker Wochenblatt*, hogy Szathmáry Karolina, végrendeletileg 10 000 forintot hagyott (értékpapírokban) a Magyar Tudományos Akadémiának, 5 000 forintot a pesti Szépművészeti Társulatnak, 3 000 forintot a Magyar Nemzeti Múzeumnak, 5–5 000 forintot a miskolci líceumnak és a sárospataki főiskolának. Mindemellett, Karolina különféle, - 23 000 forint összértékű -

alapítványokat is tett. Ezen felül, 2 500 forintot hagyott egy majdan megépítendő nagybecskereki református templom költségeire, 200–200 forintot az evangélikus meg a pravoszláv egyháznak, 100 forintot a zsidó egyházközségnek, 400 forintot a Kórház-alapnak, 1 900 forintot különböző egyéneknek/rászorulóknak. Az Amerika városrészben levő Szathmáry-kert jövedelméből, végakarata szerint, évente 10 különféle nemzetiségű diák tanulhatott a nagybecskereki gimnáziumban. A református iskolaalapnak 2 865 forintot hagyott, részvényekben. Végrendeletének egyik legfontosabb kitételét azonban az a tetemes összeg képezte, amelyet egy majdan felépítendő nagybecskereki zárda és leányiskola céljaira hagyott, amelynek helyét, az egykori Szent Vendel kápolna mellett jelölte ki.

Végrendeletét az alábbi szavakkal zárta: „én és megboldogult férjem a tanintézeteket az emberi művelődés oszlopainak, terjesztőinek tartottuk s hogy ezen nemes célra vagyonomból csak a fent említett összegeket adhatám, kívánom, engedje az ég, hogy mások, kik többel bírnak az emberiség legszentebb céljához többel járulhassanak.”

Tizenhárom év múltán, 1880-ban sikerült valóra váltani Szathmáry Karolina elképzelését, amikor is az erre a célra szánt 80 000 forintból (és egyéb adakozásból is), Nagybecskereken felépült az az épületegyüttes, amelyben a zárda, a római katolikus leányintézet és az iskola működött (a zárdatemplommal egyetemben), a Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek (Notre Dame) vezetése alatt. Voltaképpen Bonnáz Sándor csanádegyházmegyei püspök valósította meg az özvegy akaratát. A zárdaiskola az 1880/81, iskolaévben nyitotta meg kapuit, (azt megelőzően 7 nővér érkezett a Bega menti városba), és a tanintézet 1944-ig folytatta áldásos tevékenységét.

„A messze földön jó hírnévnek örvendő intézet” Szathmáry Karolinának köszönhette létezését, s a melegszívű úrnőről, a zárdában, minden évben megemlékeztek. Méghozzá, november 4-én, Károly napján amikor is istentiszteletet tartottak tiszteletére. Ünnepélyes megnyitója is 1880. november 4-én, Károly napján volt, s a kápolna főoltárképét is Borromeo Szent Károlynak szentelték, de a 19. század végén és a 20. század elején, egy főnöknő saját elhatározása alapján a képet felcserélte egy Jézus Szent Szíve képpel.

Az intézet már alapításakor bennlakással volt összekötve, ezáltal is jelezve, hogy tevékenységét nemcsak a város, hanem a vidék leányaira is kiterjeszti. Az első tanévben

23 bennlakó növendéke volt az intézetnek. Az évek múltával az intézet fejlődött, terebélyesedett, s növekedett a tanulók száma is. Idővel nemcsak a tanítónők számát kellett világiakkal szaporítani, hanem az épületeket is bővíteni. Erre 1898 nyarán került sor, amikor is felszentelték a bővített épületet.

Rom. kat. Zarda.
Röm. kat. Kloster.

NAGYBEGSKEREK.

Több mint hat évtizedes fennállása alatt a Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek példás oktató-nevelő munkát végeztek, s az intézmény fogalommá vált Bánátban, a leánynevelés terén.

Ne feledjük, hogy mindezt Szathmáry Karolina jótékonykodása tette lehetővé, akinek nevét ma is tisztelettel kell említenünk.

S végezetül álljon itt Nyilas Samu *Mihanovich Karolina emlékezete* című versének részlete:

„Nekünk ötet ma vissza adja
Emlékezés és kegyelet –
S megelevenül drága hamva,
Fény lobog fel sírja felett.
És míg sokan, alant a földben
Elfeledve ott porlanak:
Homlokára ma néki zölden,
Friss koszorúk boruljanak!

Méltó reá, méltó bizonytal...
S van joga rá, van érdeme:
Hogy éljen a késői korról,
És hasson munkás szelleme –
Nevét örökké emlegetjük!
S őrzi egyház és iskola –
S be nem porlik – bár eltemettük
Az élő, áldásos nyoma.”

NÉMETH Ferenc

IRODALOM

A királyi könyvek. Jegyzéke a bennük foglalt nemesség cím, czímer, előnév és honosság adományozásának. 1527–1867. Összeállították: dr. Illéssy János és Pettkó Béla. Budapest, 1895

A Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye, 1876.

A Magyar Tudományos Akadémia Értesítője, 1867, 1870.

A nagybecskereki római katolikus egyház anyakönyvei, 1799, 1867.

Borovszky Samu: *Torontál vármegye.* Országos Monografia Társaság. Budapest, 1912

Fővárosi Lapok, 1869.

Gross-Becskereker Wochenblatt, 1867, 1868.

Kalapis Zoltán: *Életrajzi kalauz* I-III. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2000–2003

Kernúch K. Adolf: *A bánáti ágost. hitv. evang. esperesség monographiája.* Nyomatott Magyar Testvéreknél, Temesvárott, 1886

Művészet, 1911.

Németh Ferenc: *Negyed évezred az Úr szolgálatában.* Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2004

Németh, Ferenc: *A bánáti tipográfus. Pleitz Ferenc Pál (1804–1884).* Bácsország Vajdasági Honismereti Társaság. Szabadka, 2014

Németh, Ferenc: *A bánási középtanoda. A nagybecskereki piarista gimnázium története (1846–1920).* Bácsország Honismereti Társaság. Szabadka, 2015

Protestáns egyházi és iskolai lap, 1843, 1860, 1861, 1873, 1880.

Szathmáry szül. Mihanovich Karolina emléke. Miskolc, 1873. május 25. Nyomatott Rácz Ádám könyvnyomdájában, Miskolcon, 1873

Vasárnapi Ujság, 1867.

Wikipedia – *Kiszombor* /<https://hu.wikipedia.org/wiki/Kiszombor/>